

מפני העבודה, נימא דיו מה עבודה דוחה שבת רק עיי כהן, אבל אם אין כהן שיוצא לשחוט רק ישראל נדחים העבודה מפני שבת, ה"ס מילה לא תדמי שבת רק באיכא כהן המוהל, אבל אי ליכא כהן שיוצא למול אסור לישראל למול בשבת, ולכך איצטרך ביום להטיר אפילו לישראל למול, וע"כ ש"מ דעבודה דוחה שבת אפילו עיי שחיסט ישראל ואיכא ק"ו :

והנה בשעת צפירי אפר כהן דאמרינן ציומא (דסיו ע"א), ח"ר איש להכשיר את הזר כו' עמי ואפילו בשבת, אם לריכס לחלל שבת בשביל השעיר יהי אסור לזר להוליכו, כמו בשחיסט דכשירה זור מ"מ בשבת אסור לו לשחוט רק כהן, ה"ס בשליחת שעיר המשתלח, ואפשר דהתם שאני כיון דמבי מיבות הסמוכים זה לזה דרשינן להכשיר הזר ולהטיר שבת, אמרינן דעמי ואפילו בשבת קאי גם על איש להכשיר את הזר זור מותר אפילו בשבת, אולם קשה במה דנאמר שם, איש להכשיר את הזר פשיטא, ליטני דקמ"ל דמותר אפילו לחלל השבת, דאי לא איש להכשיר זר, ה"א נהי דודאי מותר זור דלא כמיב כהונה גבי, מ"מ בשבת ליחסי מותר זור כמו שחיסט זור להשפיע. וי"ל דהוה מלי לשנויי הכי רק עדיפא משני, מהו דמימא כפרה כמיבה ב"י ויהי אסור אפילו בא"ל לחלל שבת :

והנה בספר ביה יחזק כחז על דברי זקניי הח"ל בתשובה מ"ר, שכתב על תשובת הרא"ש, ושחט ומצטיר בשבת דהאי ושחט לאו דוקא שהשחיס כשירה זור אלא ר"ל מקטיר ומצטיר, וכתב המחבר ודברי הרא"ש נכונים בפשיטות דאם זורק ומקטיר הוא מחלל שבת בשחיסט ובהקטרה, דהיי דשחיסט זור כשירה, מ"מ אם זורק זר גם השוחט מחלל שבת דמחלל שבת בקרבן פסול ומסחיט לזר מדברי הפלאה כמובן (כ"ג). ולפענ"ד קשה מ"ז מהירושלמי ה"ל, דכיון דהירושלמי לא מוקי פלוגתא ב"ק ור"ח ור"י ור"ש באיסור חפ"א רק אם הותרה שבת בעבודה אפילו לזר אי לאו, איכא איך פריך מורכייסה למה' משום שחיסט והרי שחיסט זור כשירה, נימא דהא דא"ר חייא ור' יוסי חייב שמים מיירי בשחט הזר וגם זרק דנמלא דעבר על איסור זרות בזריקה, וכיון דהקרבן פסול נמלא דחילל השבת בהשחיסט לפי סכנת ב"ז, אע"כ דהעיקר כסברת זקניי הח"ל דאשג דפסל הקרבן אח"כ בזריקה, מ"מ לא עבר למפרע על השחיסט כיון ששחט בהיתר :

ולסברת ב"ז דאם שחט חרק זר כיון דפסל הקרבן אח"כ חילל שבת בהשחיסט, איכא גם ככהן יו"י הדיון אם שחט בשבת קרבן לזור ואח"כ גרס פסול להקרבן כגון ששפר הדם בידים, או שזרק במחשבת פיצול באופן שפסל הקרבן יו"י חייב משום מחלל שבת בהשחיסט, ולפענ"ד נראה דהיכא דשחט הקרבן לזור ואח"כ נשפר הדם לא נפסל בזריקה דלא הוה מחלל שבת בשחיסט, כיון דנשפעת השחיסט בהיתר שחט, וראי' לזה מהתוספתא פסחים פ"ה ופסק לה הרמב"ם בפרק ב' מהלכות שגגות ה"ג, השוחט בשבת קרבן לזור שלא לשמו ה"ז חייב חטאת ויקטיר אימורים לערב, ואמאי לא קאמר רבותא יתירא דאפילו שחטו לשמו כיון שזרק הדם שלא לשמו חייב חטאת על השחיסט, ועי"כ דנכיהא אינו חייב חטאת על השחיסט כיון דשחט בהיתר, והוי דומיא דשחטו ונודע שמשכו הבעלים את ידיהם או שחטו או שנתמאו קודם הזריקה פטור מחטאת כיון ששחט ברשות בפסחים (דע"א ע"ב). עוד יש רא"י, מהא דאמרינן במנחות (דס"ד ע"א), איתמר שחט שתי חטאות על ציבור

חד משום שבת, נמלא פלוגתא מהיפך אל היפך דלכ"ק ור"ש אפילו בהקטרה אין הזר חייב משום מחלל שבת, ולר"י ור"ח אפילו בשחיסט חייב הזר משום שבת, וכל מה דאפשר למעט במחלוקת ודאי עדיף, וגם בפירוש הירושלמי גופי' דבריו אינם מובנים, דכיון דאמר הירושלמי ומאן דמר שמים אחת משום זרות מורכייסה למה משום שחיסט והרי שחיסט זור כשירה, משמע דלא ה' ק"ל רק הא"ך חייב משום שחיסט, אבל הא דחייב משום זרות ה' ניחא לו, ואמאי דחק את עלמו להו"א דברי הירושלמי מפשטן, ונראה דהעיקר כפירוש הק"ט, ולפי פירוש זה מובאר בירושלמי דזר מותר לשחוט בשבת קדשים כמו בחול :

והנה בס' בית יחזק שם כתב, אפם מה שג"ל ראי' ברורס מסנהדרין (דנ"א ע"א), דאמרינן שם ס"ד"א אינו דאשתריא ל' שבת לגבי עבודה, היא כיון דלא אשתריא שבת לגבי אימא תידון בשריפה קז"ל, וקש' דהרי גם לידה הותר בשבת שחיסט קדשים דגשים כשרות לשחוט מהיה אף בקרבן לזור, וע"כ מוכח מזה דזרים אסורים לשחוט בשבת אף דשחיסט זור כשירה ע"ש, ולפענ"ד קוש' מעיקרא ליתא, דשחיסט דהותרה בשבת בקרבן הותרה אף לזרים, ואין לכהן הי"ח בזה יותר מישראל ומגשים, רק דקאמר ס"ד"א הואיל ואחמור רחמנא ככהני דרבי זה מלות יחירות תידון בשריפה, לכך פריך מ"ש מדיד' וקאמר ס"ד"א אינו דאשתריא ל' שבת לגבי עבודה פירוש דכהן מיסמרי בכל העבודות בשבת, כגון הדלקת ציורי' ותיקון המערכות והדלקת המנורה והקטרת קטורת והקטרת האימורים, אבל היא דלא אשתריא לה שבת בשום עבודה ונהי דמותרת לשחוט קרבנות שחיסט לאו עבודה היא ולכל ישראל הותרה, ואיכא ה' הסברה לומר נהי דישאל בסקילה היא כיון דריבה בה הכתוב מלות יחירות משאר ישראל לכך תהי' בשריפה ושאינו הוא כיון שהותר שבת לגבי בעבודות שלא הותר לישראל משא"כ היא שלא הותר שבת לגבי בשום עבודה יותר משאר ישראל, ומלאמי בהנהגת הגאון ר"י בדרך ז"ל, נראה שכיון למ"ש רק ק"ל בלשון, ועיין במכילתא פרשת יתרו פ"ז ברייתא ג', זכור ושחט שניהם נאמרו בדבור אחד, מחללי מות יומת, וכיום השבת שני כבשים, שניהם בדבור אחד נאמרו, וכתב ה"פ"ה ללמד דאף כהן העוקר בשבת חייב בחילול שבת בחולין, דלא מימא כיון דדחי שבת לזרך גבוה מידחי ל' נמי לכל מילי כו', וכתב המרה"מ ואינו מחוור דהא שחיסט זור כשירה, ושחיסט קרבן דוחה שבת, ואעפ"כ הוזהרו ישראל אשבת, ומהי חיתי לחישרי גבי כהן עכ"ל, וי"ל דהי"פ"ה ס"ל כהשעיה"מ דזר אסור לשחוט קדשים בשבת :

והנה להשעיה"מ דזר שחט בשבת חייב, ע"כ ז"ל דלא הותרה שחיסט תמידים וקרבן מוסף של שבת רק לכהן ולא לישראל, ואי ליכא כהן בשבת שיהיה לשחוט נדחים העבודה ואין זר שוחט, וק"ל מזה דאמרינן בשבת (דקל"ב ע"א), חניא כו' שמיני ימול אפילו בשבת ומה אני מקיים מחללי' מות יומת בשאר מלאכות חוץ ממילה, או אינו אלא אפילו מילה, ומה אני מקיים שמיני ימול חוץ משבת, ה"ל ביום אפילו בשבת, אמר רבא האי חנא מעיקרא מאי קא יחא ל' ולבסוף מאי קא קשיא ל'י, ה"ק שמיני ימול אפילו בשבת, ומה אני מקיים מחללי' מות יומת בשאר מלאכות כו', אבל מילה דחיא מיט ק"ו הוא, ומה לרעת שדוחה את העבודה, ועבודה דוחה את השבת, מילה דוחה אותה, שבת שנדחים מפני העבודה אינו דין שחטא מילה דוחה אותה כו', ואס"ד דהעבודה דוחה שבת רק בכהן אבל לא בישראל, אף ר"ל ללמוד בקיו' דשבת נדחים מפני המילה כיון דנדחים

הרמב"ם תמוה, דאי קאי על שווע שמשכו הבעלים את ידם לבד, כבר השמיטנו הרמב"ם ד"ז בפ"ב מה' ק"פ סי"ד, כיון ששחט אינו יכול למשוך את ידו, וגם ה"ל לומר ונודע לו אח"כ שמשכו הבעלים את ידיהם קודם שחטו וע"כ דרך לאחר שחטו שכתב הרמב"ם קאי על מה דסמך ל" או שמתו או נעמאו, וא"כ קשה לאיזה לורך כתב הרמב"ם ב' תיבות אלו קודם שחטו, והוסיף על לשון המשנה, וע"כ דבכוונה גדולה כתב הרמב"ם קודם שחטו, דכיון דמסיק ה"ו פטור מפני שחטו ברשות, אבל מימ חילל שבת בשוגג, לכך קאמר דזה רק במתו או נעמאו הבעלים קודם שחטו אבל אם מתו או נעמאו לאחר שחטו קודם זריקה לא עשה איסור כלל בהשחטו. עוד רא"י לזה, מירושלמי שבת פ"ט ה"א, וכן הוא בתוספתא פסחים, חגי ר"א אומר כשם שהשחטו דוחה שבת כך מכשירי שחטו דוחין את השבת כו' ה"ל רע"ק כו' דבר אחר שחט ימלא הזבח פסול ונמלא דוחה שבת. בלא שחטו, ואם"ד דאם שחט ונפסל הקרבן חילל שבת בהשחטו, קשה לרע"ק לסברתו גם בהקדמת קרבנות לזכור נימא לא ישחוט בשבת, דילמא ישפך הדם ונמלא דוחה שבת בהשחטו, ומכ"כ לפירוש הא' של פ"מ במאי דקאמר הירושלמי התיבון הרי מוצח שפסל בשבת הרי אינו ראוי לבנות בשבת, דהקשו לרע"ק הרי מוצח שפסל בשבת וקיימ"ל כו' כל הזבחים שחטו פסולין להקריבן, וא"כ הא"ך קרבן לזכור דוחה שבת שחט יפול המזבח, דעדיפא ה"ל להש"ם להקשות לרע"ק הא"ך הותרה שחטו הקרבנות בשבת שחט ישפך הדם, וע"כ הוא הדבר אשר דברתי בעוה"י, דגם אם ישפך הדם או יפסל הקרבן קודם זריקה לא עשה איסור כלל בהשחטו, וכיון שזכינו לזה, י"ל דאפילו כהן השוחט עשה מעשה בידים שיפסל הקרבן קודם זריקה, מ"מ בהשחטו לא עשה שום איסור כיון דברשות שחט, וא"ל לקבל תשובה כלל על חילול שבת, רק על מה שפסל הקרבן, וז"ע:

מצוה ל"ג

שצונו הקב"ה לכבד אב ואם שנאמר כבד את אביך ואת אמך וגו' (שמות כ', י"ב):

דו"יו לא דרשינן, רק את אביך מרבב אחיך הגדול מאב, ואת אמך מרבב אחיך הגדול מאם, ואשה אב ובעל האם לא דריש. ונראה דבקיודשין (ד"ל ע"ב) אמרינן, תניא רבי אומר גלוי וידוע לפני מי שאמר והי' העולם שכן מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמשלחו דבררים, לפיכך הקדים הקב"ה כיבוד אב לכיבוד אם, וגלוי וידוע לפני מי שאמר והי' העולם שהבן מחייב מאביו יותר מאמו מפני שחלמדו חורה, לפיכך הקדים הקב"ה מורא האם למורא האב, וקשה מנין לו טעם זה במאי שהקדים אב לאם בכיבוד, דילמא טעמא דאמרינן בקידושין שם, אבא אומר השקיני מים ואימא אומרת השקיני מים כו' הנה כבוד אבך ועשה כבוד אבך שאתה ואמך חייבים בכבוד אבך, נמלא דלכתי הקדים לומר שכיבוד אב קודם לאם, וי"ל דכיון דאמרינן שם, נתגרשה מהי, ומסיק דשניהם שוין, וכיון דדרשינן את אבך זו אשה אבך ואת אמך זו בעל אמך, הרי דמיירי קרא במגורשת, ואפ"ה תני כיבוד אב קודם לאם, לכך לריך ליהן הטעם משום גלוי וידוע כו', ועי"פ זה יובן ג"כ הש"ס דכאן, דלא ניחא ל" לומר דרבי פליג על דרשה זו. דא"כ אמאי לריך רבי לומר טעמא דהקדים מפני שגלוי וידוע כו', נימא מפני דשם האם חייבת בכבוד האב, ועי"כ דרבי ס"ל ג"כ דרשה זו, ומיירי קרא במגורשת, ודו"ק:

במחשבה

ליבד ואינו לריך אלא אחת אמר רבא ואימא ר' אחי חייב על השני ופטור על הראשונה ואפילו נתכפר לו בשני ופרטי ואפילו נתכפר בשני כגון שנשפך דם הראשונה לאחר שחטו שני דא"כ לא יחזיר ליפטרי' לגמרי משום דקמייתא ברשות שחט אפי"ג דסוף לא כפר אלא בשני כו', אלמא דאם נשפך דם מ"מ אי"ה חטאת על הראשונה כיון ששחט בהיתר שחט. אמנם יש לומר, נ"י דבכה"ג אין חייב חטאת דהוה אונס ולא שוגג מ"מ עשה איסור חילול שבת למפרע, ונמלא דאין רא"י כלל מהנמ' מנחות והתוספתא והרמב"ם, דאין ללמוד מדבריהם רק דפטור מחטאת על השחטו, אבל שפיר י"ל דעשה איסור חילול שבת למפרע רק דא"כ לחיוב חטאת דאונס ה"י. אולם לפענ"ד פשוט, דהא דהנן בפסחים שם, שחטו ונודע כו' או שמתו או שנטמאו פטור מפני שחטו ברשות, דרך ונודע קאי ג"כ על או שמתו או שנטמאו דנודע שמתו או שנטמאו קודם השחטו, אבל במתו או נעמאו לאחר השחטו קודם זריקה וא"ל לזרוק את הדם א"ל להשמיטנו דפטור מחטאת כיון דלא עבד איסורא כלל בהשחטו, וזה מדוקדק בל"ן המשנה שחטו ונודע שמשכו הבעלים את ידם או שמתו או שנטמאו פטור מפני שחטו ברשות, ואמאי לא קאמר שחטו ומתו הבעלים או שנטמאו או שנועד שמשכו הבעלים את ידם פטור כו', דאם ה"י תני לשון זה ה"ל דמתו הבעלים או שנטמאו לאחר שחטו קודם זריקה מיירי, וא"ל לומר בכה"ג פטור, דמשמע דאיסורא עבד רק פטור מחטאת, ובאמת לא עבד איסורא כלל, לכך מקדים ונודע שמשכו הבעלים את ידם למתו הבעלים או שנטמאו, ומיירי ג"כ כנודע שמתו או נעמאו קודם שחטו ושפיר תני לשון פטור אבל איסורא עבד. ובה יובן לשון הרמב"ם בפ"ב מה' שגגות ה"י, וכן השוחט את הפסח ביום י"ד שחל להיות בשבת ונודע לו אח"כ שמשכו הבעלים את ידיהם או שמתו או שנטמאו קודם שחטו כו' ה"ו פטור כו' לכאורה קודם שחטו שנקט

גרסינן בכתובות (דק"ג ע"א), ח"ר בשעת פטירתו של רבי אמר לבני אביו לריך נכנסו בניו אללו אמר להם הזהירו בכבוד אמכם. כו', ופריך הגמ' הזהירו בכבוד אמכם דאוריית' היא דכתיב כבד את אבך ואת אמך, אשת אב הוא, אשת אב נמי דאוריית' היא, דתניא כבד את אבך ואת אמך את אבך זו אשת אבך ואת אמך זו בעל אמך וי"ו יתירה לרבות את אחיך הגדול, ה"מ מחיים אבל לאחר מיתת לא ע"כ, ויש לדקדק מדוע לריך להביא סיפא דברייתא וי"ו לרבות את אחיך הגדול, ונראה דכא לשלול שלא נדחה לומר דרבי חולק על בריית' זו, וס"ל דאם אבך בא לרבות אחיך הגדול מאב ואת אמך בא לרבות אחיך הגדול מאם ולא אייסי' ל" לרבות אשת האב, לכך מיירי סיפא דוא"ו יתירה לרבות אחיך הגדול. אולם יש לדקדק, לפי מה שז"ל הרמב"ן בשו"ע השני לספר המנחות, דטעמא דבה"ג שלא מנה מנה כיבוד אחי הגדול, משום דסובר שאין מדרש וי"ו יתירה עיקר, דקיימ"ל כמ"ד לא דרשינן וא"ו, וכן להרמב"ם שכתב בפ"ו מה' ממרים ה"ט, חייב אדם לכבד אשת אביו פ' וכן מכבד בעל אמו כו' ומד"ם שיהא אדם חייב בכבוד אחי הגדול ככבוד אביו, והיינו דדרשה דאח ניחא יפ"ר מדרש דו"יו, דילמא חולק ר' על בריית' זו, וס"ל